

Ankara'da Yayınlanmış Sinema Dergilerinin Kısa Tarihçesi

A Short History of Cinema Magazines Published in Ankara

Gülseren MUNGAN YAVUZTÜRK

gmyavuzturk@yahoo.com

Öz

Bu yazıda, 1927-2005 yılları arasında Ankara'da yayınlanmış sinema dergileri ele alınmaktadır. Konu alınan tarihsel süreç içinde yer alan yayın elemanları, eldeki sınırlı sayıda belge ve yayından yola çıkılarak kronolojik bir çizgide ele alınıp sosyo-kültürel bağlantılarıyla değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kulüp Sinema Mecmuası, Sinema Alemi, Temaşa Alemi, Ankara Sinemaları, Güzel Ankara, Ankara Magazin, Yurt ve Dünya, Sinemagazin, Sinema, Oyun Dünyası, Temaşa, Sinema-Tiyatro, Mehtap, Havacılık ve Spor, Film Dünyası, Resimli Sinema, Ankara Film, Beyazperde, 25. Kare, Sekans, Yıldızlar Arasında, Sinema dergileri, Tarihçe, Ankara

Abstract

This paper takes up cinema magazines published in Ankara between the years 1927 – 2005. The publishing elements that appeared in the said historic period are studied chronologically, based on the limited number of documentation and publications, and evaluated in socio-cultural terms.

Keywords: *Kulüp Sinema Mecmuası, Sinema Alemi, Temaşa Alemi, Ankara Sinemaları, Güzel Ankara, Ankara Magazin, Yurt ve Dünya, Sinemagazin, Sinema, Oyun Dünyası, Temaşa, Sinema-Tiyatro, Mehtap, Havacılık ve Spor, Film Dünyası, Resimli Sinema, Ankara Film, Beyazperde, 25. Kare, Sekans, Yıldızlar Arasında, Cinema journals, History, Ankara*

Erken Cumhuriyet Döneminde Ankara Sinemalarının Dergileri

Ankara'da yayınlanmış ilk sinema dergileri konusunda elimizdeki en önemli kaynak, İsmail Hakkı Tevfik'in (Okday) Türkiye Başkonsolosu olarak görev yaptığı Filibe'de, yayımladığı *Ankara Vilayeti Gazete ve Mecmuaları* adlı kitaptır (Tevfik, 1935). 1 Eylül 1933 tarihine kadar Ankara'da yayınlanmış (1 Eylül 1933'ten önce kapanmış olanlar dahil), ya da yayımlanması için ruhsat verilmiş 110 adet süreli yayının ele alındığı kitapta, hakkında bilgi verilen beş sinema mecmuasından¹ en eskisi, Kulüp Sineması tarafından 2 Şubat 1927'de çıkarılan *Kulüp Sinema*

Mecmuası'dır (Tevfik, 1935, s. 74). Haftada bir yayımlandığı belirtilen bu dört sayfalık derginin mesul müdürü olarak Nuri Bey'in adı geçmektedir. Künyesinde "Bütün dünya sinema cereyanlarından bahseder" açıklaması yer alan *Kulüp Sinema Mecmuası*'nın yayınına, 1928 yılında son verilmiştir. Okday'ın verdiği bilgilerden, derginin o yıllarda, Kulüp Sineması'yla Balıkpazarı Caddesi'ndeki Anadolu Maarif Kitaphanesi'nde 100 para ederle satıldığını öğreniyoruz.

Kulüp Sinema Mecmuası'nın kapanışından sonra, bir süre sinema mecmuası yayınına ara veren Kulüp Sineması, 1929 yılında *Sinema Alemi* adında yeni bir mecmuanın

yayınına başlamıştır (Tevfik, 1935, s. 56). Haftada iki gün çıkarılan bu yeni dergi, Türkçe ve Fransızca olarak yayımlanmaktadır. Derginin imtiyaz sahibi Ahmet Şevket Bey (Koçin), 1930 yılı sonuna kadar üstlendiği mesul müdürlük görevini daha sonra, bu görevi derginin kapanışına kadar yürütecek olan Nizamettin Hasip Bey'e devreder.

Yeni Gün Matbaası'nda basılmakta olan *Sinema Alemi* dergisinin yayınına 1 Ekim 1931 tarihinde son verilecek ve hemen ardından 8 Teşrinievvel [Ekim] 1931'de Kulüp Sineması tarafından *Temaşa Alemi* adıyla bir başka sinema dergisinin yayımına başlanacaktır (Tevfik, 1935, ss. 48, 56-57). Önceki derginin son Mesul Müdürü Nizamettin Hasip, *Temaşa Alemi* dergisinin sahibi, umum neşriyat müdürü, yazarı, kısaca her şeyidir.

Haftada iki kez pazartesi ve perşembe günleri çıkarılan *Temaşa Alemi* de Kulüp Sineması'nın önceki dergisi gibi Türkçe ve Fransızca olarak sekiz sayfa yayımlanmakta ve Yeni Gün Matbaası'nda basılmaktadır. Dergiyi diğerlerinden farklı kılan özelliği, künyesinde belirtildiği üzere, sinemayla birlikte tiyatro konularına da yer veren bir dergi olmasıdır.

İlk iki sayısı beş kuruş ederle satılan *Temaşa Alemi*, o gün için pahalı bulunmuş olmalı ki, daha sonra derginin fiyatı indirilmiş ve 16.10.1931 tarihinden başlayarak iki buçuk kuruş ederle satılmaya başlanmıştır. Derginin yayını, 31 Kanunuevvel [Aralık] 1931 tarihine kadar devam eder ve hemen ardından yeni bir sinema dergisinin hazırlıklarına başlanır.

Kapatılan *Temaşa Alemi*'nin yerine yeni bir sinema dergisinin yayımlanmasını gerekli gören Ankara'daki Sinema İş Limitet Şirketi Müdürler Encümeni'nin,² bu konudaki kararı, 4 Şubat 1932 tarihli toplantı tutanağına şöyle geçirilmiştir: "Haftada iki defa intişar etmek [yayımlanmak] üzere ve beher nüshası 10 lira ücreti tab'ie ile [basım ücretiyle], her nüsha için azami [en çok] 5 lira klişe masrafı ile" *Temaşa* adında bir dergi çıkarılmasına ve derginin "Hakimiyet-i Milliye Matbaası'nda tab'ına [basılmasına] karar verilmiştir" (Sinema-İş, 1932, s.3).

Aynı idari heyet, 1931-1932 sinema mevsiminin sonuna rastlayan 29 Mayıs 1932 tarihinde "Temaşa mecmuasının şimdilik neşrinden sarf-ı nazar edilmesini [vazgeçilmesini]" kararlaştıracak ve ardından söz konusu derginin Mesul Müdürü Nizamettin Bey'i bu "vazifesinden aff" edecektir (Sinema-İş, 1932, ss. 11-12). Ancak, İsmail Hakkı Tevfik Bey'in (Okday) kitabında, 1 Eylül 1933 tarihi itibarıyla Ankara'da yayınına devam edilen Türkçe mecmua-

lar arasında *Temaşa*'nın da anılması, derginin daha sonra yeniden yayımlandığını göstermektedir (Tevfik, 1935, s. 33). Haftada iki sayı çıkarılan söz konusu mecmua, sinemanın yanı sıra tiyatro konularını da içeriyordu.

Ankara Sinemaları Dergisi

Ankara'da çıkarılmış sinema dergilerinden inceleme olanağı bulunabilenler arasında en eskisi, ilk sayısı 01.12.1932 tarihinde yayımlanan *Ankara Sinemaları*'dır. İdare yeri, Ulus'taki "Kulüp Sineması içinde hususi daire" olan ve Hakimiyet-i Milliye Matbaası'nda³ basılan dergi, haftada iki kez çıkmaktadır. Derginin imtiyaz sahibi ve umumi neşriyat müdürü, daha önce Sinema Alemi dergisini yayımlayan Ahmet Şevket Bey'dir (Koçin). Dergideki film tanıtım yazıları ise, o tarihlerde Kütahya Milletvekili olan Naşit Hakkı Bey (Uluğ) tarafından kaleme alınmaktadır (Tevfik, 1935, s. 35).

Yayımlanmasındaki amaç, "Ankara sinema muhiblerini [sevenlerini] sinema aleminden ve bilhassa İstanbul sinemalarının hareketinden haberdar etmek" olarak açıklanan dergide, Ankara Yeni Sinema ve Kulüp Sineması'nda gösterilen filmlerle ilgili tanıtım yazıları (1935, s. 3), duyurular ve fotoğraflara yer verilmektedir. Daha çok bir program dergisi niteliğinde olan *Ankara Sinemaları*'nda yayımlanmış tanıtım yazılarının çoğunda, gösterimdeki filmler; "Senenin en büyük filmi", "yüksek bir eser", "emsalsiz", "fevkalade" gibi klişe sözcüklerle övülmektedir. Bu yazıların hemen hepsinde; öncelikle filmin izleyicide bırakacağı "hissi" etkilerden, yaşatacağı heyecanlardan söz açılmakta, ardından başlıca rolleri üstlenen sanatçıların sinemadaki başarıları, çeşitli özellikleri, beğenilen filmleri anlatılıp son olarak da filmin içerdiği olayların geniş bir özeti verilmektedir. Bu arada, anlatımın olayların en meraklı bir noktasında kesilmesi ve "filmin bu kısmını da anlatacak olursak saygı değer seyircilerimizin zevklerini kaçıracağımızdan korktuğumuz için bu safhasını da perdeye bırakıyoruz" türünden sözlerle sinemaseverlerin ilgisinin daha bir kamçılanması unutulmuyordur.

Yayımlandığı süre içinde sinemaseverleri izleyecekleri filmler konusunda bu yolda bilgilendirmeye devam eden *Ankara Sinemaları* dergisi, 1934-1935 sinema mevsiminin sonunda çıkan 3 Haziran 1935 tarihli 240. sayısı ile yayın hayatını noktalayacaktır.

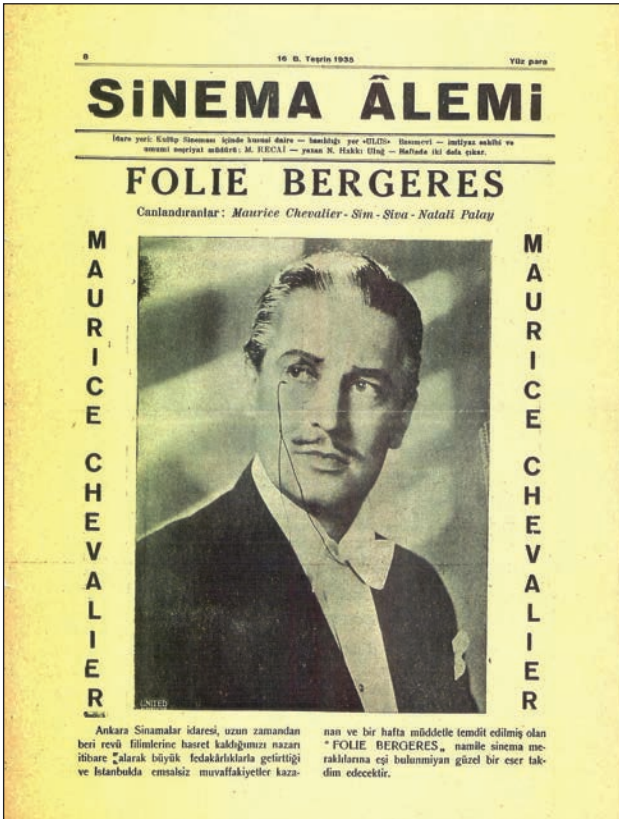
Sinema Alemi Dergisi

1935-1936 sinema mevsimi başladığında, Ankaralı sinemaseverler yeni filmlerle birlikte yeni bir sinema dergisiyle

de tanışacaklardır. Çıkarılmaya başlanan *Sinema Alemi*⁴ adındaki dergi (Şekil 1), aslında önceki sinema mevsiminde yayınına son verilen *Ankara Sinemaları*'nın bir tür devamı niteliğinde olup içerik ve baskı bakımından onunla hemen hemen aynı özellikleri taşımaktadır. Derginin 14 Eylül 1935'te çıkan ilk sayısında, "Mecmuamız, okuyucularına yalnız Ankara sinemalarına dair değil, elinden geldiği kadar her memleketin sinemacılığı hakkında alaka ile takip edilecek yazılar takdim edecektir" (*Sinema Alemi*, 1935, s. 1) sözü verilmiştir ama; ilerdeki sayılarda buna pek uyulduğu görülmez.

Sinema Alemi'nin elimizdeki 101 numaralı son sayısı, 3 Mart 1937 tarihini taşımaktadır; ancak Server Rifat İskit'in *Türkiye'de Matbuat Rejimleri* adlı kitabında, 1938 senesinde Ankara'da yayımlanan mecmualar arasında *Sinema Alemi*'nin de anılması (İskit, 1939, s. 237), derginin yayınının 101. sayıyla tamamlanmayıp sürdüğünü akla getirmektedir.

Şekil 1. Sinema Alemi dergisinin Ekim 1935 tarihli 8. sayısının kapağı.

Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

Yayımlandıkları yıllarda Ankaralı sinemaseverlerin yalnızca 100 para (iki buçuk kuruş) ödeyerek satın aldıkları alçakgönüllü birer program dergisi olan *Sinema Alemi* ve onun öncesindeki *Ankara Sinemaları*, dönemin 10 kuruşa satılan *Holivut* ve *İpek Film Magazin* gibi albenili sinema dergilerinin yanında, kapaksız dört sayfaya sığdırılmış gösteriştense uzak baskılarıyla oldukça sade kalan yayınlar olmalarına karşın; Ankara'nın 1930'lardaki sosyal yaşamına açtıkları pencereden, eski başkent insanların sinemaya yönelik ilgi ve beğenilerinin yanında, sosyal davranış ve alışkanlıklarına da ışık tutan belgesel bir değer kazanmışlardır.

Başkentte Yeni Bir Sinema Yeni Bir Dergi

Ankara'nın varlıklarını ancak kısa süreler içinde koruyabilmiş eski sinema dergileri arasında yer alan *Güzel Ankara*, Ulus Sineması'nın açılışıyla hayat bulmuş bir sinema program dergisidir. Sinema ile ilgilenen okurlar için Türkçe ve Fransızca olarak ayda sekiz kez yayımlanacağı belirtilen derginin imtiyaz sahibi ve neşriyat müdürü olarak adı geçen Salih Komuk, söz konusu sinema dergisinden başka, onunla aynı adı taşıyan ve ayda birkaç sayı yayımlanan bir magazin gazetesi de çıkarmaktaydı.

Güzel Ankara'nın ilk sayısı, *Ulus Sineması*'nın açılış tarihi olan 20 Ocak 1939'da yayımlanmıştır. Derginin bu sayısında, *Ulus Sineması*'nda gösterilen ilk film olan *Paris Işıkları*'nda (*Lumières de Paris*, 1938) geçen olayların Türkçe ve Fransızca özetleriyle, sinemanın gelecek programında gösterilecek filmle ilgili kısa bir duyuru yer almakta; ayrıca dergide "idare müdürlüğü" ve "muharrirlik" [yazarlık] görevlerini üstlenen İbrahim Necdet Göker'in (1939) "Maksadımız" başlıklı yazısında, derginin yayımlanma amacı ve içeriği hakkında bilgiler verilmektedir:

Güzel Ankara başlıklı bu küçük mecmuamızda sizlere, ayda sekiz defa gayri muayyen günlerde; şehrimiz ve dünya sinema havadisleri, programları ve sairesini bildireceğiz.

Gençliğin ve münevver halkın en mühim ihtiyaçları demek olan "sinema" mevzuuna vereceğimiz bu ehemmiyet ile de çalışmalarımızı tebarüz ettirmeye [belirtmeye] gayret edeceğiz.

Meşleğimiz, sinema ve sinemacılığımızın Milli Kültürümüz üzerinde oynayacağı mühim rolleri yaymaktır.

Güzel Ankara dergisinin benimsediği bu amaçları ne ölçüde gerçekleştirebildiği ve yayınına ne kadar zaman sürdürebildiği konusu, eldeki kaynakların yetersizliği nedeniyle şimdilik belirsiz kalmaktadır.

1940'lı Yıllar ve Sonrasında Başkent'in Sinema Dergileri

Ankara'da 40'lı yıllarda çıkan ilk dergilerden olan *Ankara Magazin*'in yayıncıları,⁵ dergiye ait künyede, "Aylık Resimli Hikaye, Sinema ve Gençlik Mecmuası" tanımlamasını kullanmışlarsa da, eldeki ilk üç sayısında, *Meşhur Yıldızların Garip Evlenmeleri* başlıklı bir yazı serisi dışında sinemaya pek yer verilmediği görülür. Söz konusu yazı dizisi, ilerideki yıllarda sinema, edebiyat ve basın dünyamızın tanınmış isimleri arasına girecek olan Oğuz Özdeş'in imzasını taşımaktadır. Ön ve arka kapakları, ünlü sinema yıldızlarının fotoğraflarıyla süslenen *Ankara Magazin*'in moda sayfalarında, dönemin pek çok magazin dergisinde olduğu gibi sık sık "sinema dünyası"na göndermelerde bulunmaktadır. Örneğin Derginin Mart 1940 tarihli 2. sayısında, Hollywood kadın terzilerinin 1940 baharı için hazırladıkları "yeni ve fevkalade şık" modellerin çizimleri sunulurken birçok sinema yıldızının, bu yeni modellerden kendileri için sipariş verdikleri özellikle vurgulanır (Moda, s. 24).

Bir Tuhaf Sinema Bilgisi: Magazin Haberleri

1944 yılının Aralık başında başkentteki dergi bayilerinin tezgâhlarında yer alan yeni bir sinema dergisi tanıdık adıyla dikkati çeker. Ankara'da *Sinema Alemi* adıyla çıkarılan bu üçüncü derginin imtiyaz sahibi M. Kemal Kurşunluoğlu, kurucusu Dündar Arcayürek, yayın müdürü Ferit Karşlı'dır. Yazı ve teknik işler sekreterliği önceleri Cevdet Karataş, daha sonra Tahsin Yasa tarafından yürütülür. Başkent'in yeni *Sinema Alemi* dergisi, 1 Aralık 1944-1 Şubat 1945 tarihleri arasına sıkışan kısa hayatında ancak beş sayı yayımlanabilecektir.

Bir "Sinema, tiyatro ve moda mecmuası olarak" sunulan derginin ilk sayısında yer alan Çıkarken başlıklı önyazıda, insanın günlük hayatında vazgeçilmez bir ilgi alanı olan sinemayla kurduğu ilişkinin yakınlığına dikkat çekilerek derginin; okuyucunun bu alandaki ilgi, merak ve beğenilerine seslenmek üzere çıkarıldığı anlatılmaktadır. Ayrıca dergide, gelişmekte olan Türk sinemasının ünlüleriyle yapılmış röportajlara da yer verileceği belirtilmiştir (Çıkarken, 1944, s. 3). Ancak yerli yapım filmlerin bir iki taneyi geçmediği bir zamana ait olan *Sinema Alemi*'nde yoğunluk, kaçınılmaz olarak Hollywood'daki sinema dünyasının magazin haberlerinde olacaktır.

O günlerde bayiden aldıkları *Sinema Alemi*'nin sayfalarını çeviren sinemaseverler; II. Dünya Savaşı yıllarının

ünlü "pin-up kızı" Betty Grable'in yeni doğan bebeğiyle nasıl zaman geçirdiğini, Rita Hayworth'un hamur işleriyle oyuncak trenlerden ne kadar çok hoşlandığını, Laurence Olivier-Vivien Leigh çiftinin fırtınalı beraberliklerini; Hollywood ünlülerinin yıldızlığa geçiş öyküleriyle en son Hollywood modasının özelliklerini okuyacaklar ve "dergi için hususi gönderilmiş" imzalı artist fotoğraflarını hayranlıkla inceleyeceklerdir.

Sinema Alemi, bütün bunların yanında "en son sinema haberleri"ne (1944, s.2) de yer vermektedir. Bu bağlamda okuyucuya; Hollywood'da çekilen yeni filmlerle ilgili bazı tanıtımların yanı sıra, "Ann Sheridan'ın yeni bir aşkı olduğu, Eddie Cantor'ın aşçı şapkası ve önlüğü takıp mutfakta yemek pişirmeye bayıldığı" gibi en yeni başka sinema haberleri (!) de aktarılmaktadır.

Süregiden bir dünya savaşının gölgesinin düştüğü 1940'ların Ankara'sında günler, karneye bağlanmış bir dizi yokluklar ve türlü kaygılarla akarken, toplumun hiç de azımsanmayacak bir kesimi, sinemanın sunduğu düşsel güzelliklerle avunmaya çalışmaktadır. Yürelerinde her gün biraz daha biriken endişelerin ağırlığını, izledikleri filmlerle unutmaya çalışan sinemaseverler, beyazperdeye yansıyan o renkli dünyalarda gezinen starlara yönelik meraklarını, dergilerin magazin haberlerini, her zamankinden daha büyük bir ilgiyle tüketerek besliyorlardı. Belki biraz da bunun için, aralarında *Sinema Alemi* dergisinin de bulunduğu dönemin yerli sinema dergileri, bu tutkulu izleyicilerin meraklarını karşılamayı durmaksızın sürdürürler.

Bu eğilimin sonuçları pek olumlu olmayacak ve giderek toplumda seçicilikten uzak, etkilenmelere açık, verilene hiç sorgulamadan tüketen türde bir sinema izleyiciliği yaygınlaşacaktır.

Bu olumsuz gelişmede büyük payı olan dönemin yanlışlarla dolu yayıncılık anlayışının haklı bir eleştirisini, gene kırklı yıllarda Ankara'da yayımlanmış bir başka dergide buluruz. Zaman zaman, sayfalarında, ülkedeki egemen sinema anlayışının yanlışlarını ele alan eleştirilere yer veren *Yurt ve Dünya* dergisi, *Perde-Sahne* adlı dergide yayımlanmış bir bulmacadan ("Perde-Sahne'nin bulmacası", 1943 Teşrinievvel [Ekim], s. 2) yola çıkarak sinemacılık ve sinemadan söz etmek adına, sinemaseverlerin kafalarının nasıl yararsız, boş, hatta tuhaf bilgilerle doldurulduğuna ve böylelikle seyircinin yoz bir beğeniye yönlendirildiğine dikkat çekmektedir:

Geçenlerde birçok gençlerin alıp okuduğu bir tiyatro ve sinema mecmuası elimize geçmiştir. Bu mecmuaanın ikinci sayfasında bir bulmaca var. Mecmua sinema mecmuası olduğu için okuyucularının ‘sinema kültürü’ne bulmaca ile de hizmet etmeğe çalışıyor! Bakınız bu bulmacada neler var:

Carol Lombard’ın en güzel yeri,
Mickey Rooney’in karısının göbek adı,
Ann Sheridan’ın en sevdiği sebze,
Şarlo’nun eski karısının adı,
Jack Holt’un oğlunun adı.

Bizdeki sinema edebiyatı bu derin bilgileri o kadar yaymış ki bir mecmua onları bilmece konusu yapıyor. Filim tüccarlarımız kendi menfaatleri uğruna Holivut’un en değersiz, en kötü ve en dejenere filmlerini seçip keselerini doldurmağa bakarlarırken halkın ve gençliğin terbiyesine ve kültürüne ne büyük fenalıklar ettiğini maalesef kimse görmüyor (Hadiseler ve düşünceler, 1943, s. 467).

Başkentte Yeniden “Sinema Alemi” Adında Bir Dergi

1920’lerden başlayarak Ankara’da yayınlanmış sinema dergileri içinde, “Sinema Alemi” adını taşıyanlar çoğunlukta görünüyor. Nitekim Dündar Arcayürek’in *Sinema Alemi* dergisi de Ankara’da bu adla çıkarılmış son sinema dergisi olmayacak, Ankara İlanat Acentası sahibi ve ziyafetler müteahhidi İsmail İşmen, 1949’da yayımlayacağı dergi için gene *Sinema Alemi* adını seçecektir.

Basımı, Ankara Biricik Basımevi’nde yapılan bu yeni derginin incelenebilen 4. sayısında, Ankara’da 17 Ocak 1949’da işletmeye açılan *Büyük Sinema* hakkında tanıtıcı bazı bilgilerle beraber, yapının mimarı Abidin Mortaş’la yapılmış bir röportaja da yer verilmektedir. Anlatıda, bu röportajın “Büyük Sinema’nın daimi seyircilerini” aydınlatmak amacıyla yapıldığının belirtilmesi, ayrıca dergideki film tanıtımlarının, yalnız *Büyük Sinema*’nın gösterimindeki filmlerle sınırlı olması, *Sinema Alemi*’nin *Büyük Sinema İşletmesi* tarafından İsmail İşmen’e hazırlanmış bir program dergisi olduğu izlenimini vermektedir (Ankara’nın Kazandığı, 1949, s. 3).

Başkentte kırklı yıllar içinde çıkarılmış bir diğer süreli sinema yayını, Ankara’da sinema işletmeciliği tekelini uzun yıllar elinde bulunduran Sinema İş Limited Şirketi’nin, 1945 yılında tek sayı olarak yayınladığı, *Sinema*

Albümü’ydü. Dergiyi yayına hazırlayan kişi, 1944 yılında çıkarılan *Sinema Alemi*’nin kurucusu Dündar Arcayürek’tir (Evren, 1993, s. 43).

Sinema Dergilerinde Bir Yenilik: Okur Mektupları

Otuzlu ve kırklı yılların Ankara’ında yayınlanmış sinema dergilerinin tirajları konusunda bir bilginin bulunmaması, bu dergilerin okur sayılarıyla ilgili bir kestirimde bulunulmasını güçleştirmektedir. Ancak bunlardan kırklı yıllara ait olanların yayın sürelerinin kısalığı, dönemin bu alanda isim yapmış *Yıldız* gibi uzun soluklu sinema dergilerinin güçlü rekabeti karşısında, yaşamalarına yetecek sayıda okurla buluşamadıklarını düşündürüyor.

Kırklı yılların Ankara sinema dergilerinde öncekilere kıyasla göze çarpan bir içerik farkı, okuyucu mektuplarına ayrılmış bir köşeye ilk kez yer verilmesidir. *Sinema Alemi* dergisi, 1 Aralık 1944’te çıkan 1. sayısında okurlarına, özel yaşamlarındaki sorunlardan, sevdikleri yıldızların biyografilerine kadar, her konuda danışıp bilgi alabilecekleri bir “İstekler Sütunu” açtığını duyurur.

Dergide ayrıca, okurları birbiriyle tanıştırmak ve sinema meraklıları arasında bir tür iletişim sağlamak amacıyla “Sinema Kulüp” adıyla ikinci bir sütun oluşturulduğu ve bu bölümde söz konusu kulübe üye olanların adresleriyle birlikte çeşitli dileklerinin de yayınlanacağı bildirilmektedir.

Sinema Alemi’nin “İstekler Köşesi”ne daha çok bazı sinema yıldızlarının adres ve fotoğraflarını edinebilmek amacıyla mektup gönderen Ankaralı sinemaseverler, “Sinema Kulüp” sütununa yazma konusunda ise isteksiz çıkacaklardır.

Bu dönemin sinema dergilerinde, okuyucu sayısını arttırabilmek için daha değişik başka yollar da denendiğini görüyoruz. Örneğin *Ankara Magazin*’in ilk sayısında; okurların nişan, nikâh ve düğün ilanlarını ücretsiz yayımlatabilecekleri özel bir sayfa ayrıldığı bildirilmiştir. İstenilirse bu sayfada çiftlerin birlikte çekilmiş düğün fotoğrafları da yer alabilecektir.

Ancak bütün bunlar, okuyucu çekmede yeterli olmaz. Tıpkı otuzlu yıllarda yayımlananlar gibi, sonraki on yılın Ankara sinema dergileri de geride oraya buraya dağılmış tek tük sayılarını bırakarak yayın dünyasından bir bir siliyip giderler.

Haberler, Şakalar ve Fıkralarla Sinema

Ellili yıllara gelindiğinde, Ankara’da sinemaya duyulan ilgi, hiç azalmaksızın süreğini koruyordur. 1950 yılı

Ocak sonunda açılan Cebeci Sineması'yla birlikte başkentteki sinema sayısının sekize yükselmesine karşın; sinema kapılarında özellikle suare seansları öncesinde hala büyük "izdiham"lar yaşanmaktadır. Belki de bu nedenle geçmişteki tüm düş kırıklıklarına karşın, Ankara'da bir sinema dergisi yayınlamak düşüncesi, bazılarında hala cazip görülebiliyordur.

Başkentin yeni sinema dergisi *Sinemagazin*, ilerideki yıllarda eşi senarist ve sinema yazarı Melih Başar'la birlikte Ankara'da "*Başar Film*" işletmesini kurarak uzun yıllar kentin sayılı film işletmecileri arasında yer alacak olan Refia Başar tarafından çıkarılır. Ankara'da bir kadın tarafından çıkarılmış ilk sinema dergisi olan *Sinemagazin*'in birinci sayısı, 25 Kasım 1951'de yayımlanmıştır.

"Beyaz perde kahramanlarını ve sinema alemini okurlarına yakından tanıtmayı amaçlayan" dergi, adıyla uyumlu olarak bir sinema magazin dergisinin sıradan, tipik özelliklerini taşımaktadır: Haberler, şakalar, fıkralar, anılar ve röportajlarla Hollywood dünyası; ünlü yıldızların bazı ilginç sözleri, yeni çekilen yerli filmlerin tanıtımı, başkent sinemalarında haftanın filmleri, ödüllü sinema bulmacaları ve sinema sanatçılarının fotoğrafları...

Sinemagazin'de dikkate değer tek nokta, dergideki yerli film tanıtımlarında filmlerin yalnız konularının anlatılmasıyla yetinilmeyip rejî, görüntü yönetimi, fon müziği bakımından da ele alınmalarıdır.

Söz konusu derginin 3 Aralık 1951'de çıkarılan 2. sayısından sonra yayını sürdürüp sürdürmediği konusunda, şimdilik bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Konuya ilişkin araştırmalar sürecinde, Milli Kütüphane süreli yayınlar kataloğunda adına rastlanan 1953 yayını *Ankara Sineması* adlı diğer bir derginin, katalog kayıtlarına geçen sayıları⁶ kayıp durumda olduklarından incelememişlerse de; söz konusu yayının taşıdığı isim, o tarihlerde SİTAŞ tarafından işletilmekte olan Sıhhiye'deki Ankara Sineması'nca çıkarılmış bir program dergisi olabileceğini düşündürmektedir.

Türkiye'nin İlk "Ciddi" Sinema Dergisi

Daha önce, *Yurt ve Dünya* dergisi tarafından sinemaya ilişkin konulara alışılmışın dışında, farklı, eleştirel bir bakış getirilerek bu alanda bir ilk adım atılmışsa da ülkemizde sinema üzerinde düşünmenin belli bir sisteme oturtulmaya çalışıldığı asıl süreç; siyasal, ekonomik ve toplumsal alanlarda çarpıcı dönüşümlerin yaşandığı ellili yıllardır.

Attila İlhan, 11 Kasım 1951 tarihli *Pazar Postası* dergisinde çıkan "Sinemanın Ehemmiyeti" başlıklı yazısında; "ülkede seneden seneye yeni film şirketlerinin, stüdyolarının kurulmasına, yerli yapım filmlerin hatırı sayılır sayılara ulaşmasına karşın, artık bir eğlence olmanın ötesinde insanlarımızı ilgilendiren sosyal bir olgu durumuna gelen sinema konusunda halka kılavuzluk edecek dergilerin, sinema yayınlarının bulunmamasından" yakınır. Yazara göre, o tarihlerde sinema dergisi dendiğinde akıllara yalnızca bir tür "baldır bacak kepazeligi" gelmektedir.

Attila İlhan'ın söz konusu yazıda eksikliğini belirttiği nitekte bir sinema dergisinin yayımlanması, bu tarihten çok sonra gerçekleşecektir. İlk sayısı, Nijat Özön tarafından Ankara'da 15 Mart 1956'da çıkarılan *Sinema* adlı dergi (Özön, 1968, s. 127), Türkiye'de sinema alanında yayımlanmış "ilk ciddi dergi" kabul edilmektedir (Özön, 1986, s. 9084). Büyük boyda dört sayfadan oluşan *Sinema*'nın yayımlanma nedeni, "Çıkarken" (1956, s.1) başlıklı önyazıda anlatılmaktadır:

Bu derginin hazırlıkları Türk-Macar futbol maçlarına rastladı; böylece futbol seyircilerimizle sinema seyircilerimiz arasındaki farkı bir kere daha gördük. Bu farkın sinema lehine olmadığı, "ciddi" bir sinema dergisinin yayımlanması gerektiği yolundaki kanımız daha kuvvetlendi. Bu maçların oynanışından önce ve sonra, seyircilerin tahmin ve eleştirileri, radyolardan maçı dinleyenlerin tepkileri, gazete ve dergilerdeki eleştiriler, futbol seyircilerimizin sinema seyircilerinden çok daha iyi yetiştiğini, futbol eleştirilerinin sinema eleştirilerinden daha çok geliştiğini açıkça ortaya koymuştur...

Sinemayı çeşitli yönleriyle tanımak sadece sinemacılar için değil; bütün aydınlar için, sinemanın devamlı seyircileri için de bir zarurettir. Çünkü bir sanatın özellikleri ne kadar iyi bilinirse, bu sanatın en iyi örneklerini anlamak, bunlardan zevk almak, bu alanda ortaya konan yepyeni örnekleri bir sürü kötüler arasında ayırt etmek de o kadar sağlam ve çabuk olarak gerçekleşebilir. Ortalama seyircinin sinemayla olan ilişkisini bu yönden ele almak şu bakımdan da önemlidir: Geleceğin sinemacıları bu seyirciler arasından yetişecektir (Çıkarken, 1956, s. 1).

Nijat Özön'e göre Derginin yayın hayatına girdiği 1956 yılı, yurdumuzda sinema yazarlığının bir dönüm noktasıdır (Özön, 1962, s. 285). Çünkü; sinema alanında, "gündelik gazetelerden sanat dergilerine, ciddi sinema dergilerinden haftalık siyasi dergilere" ve bir telif "sinema kitabına

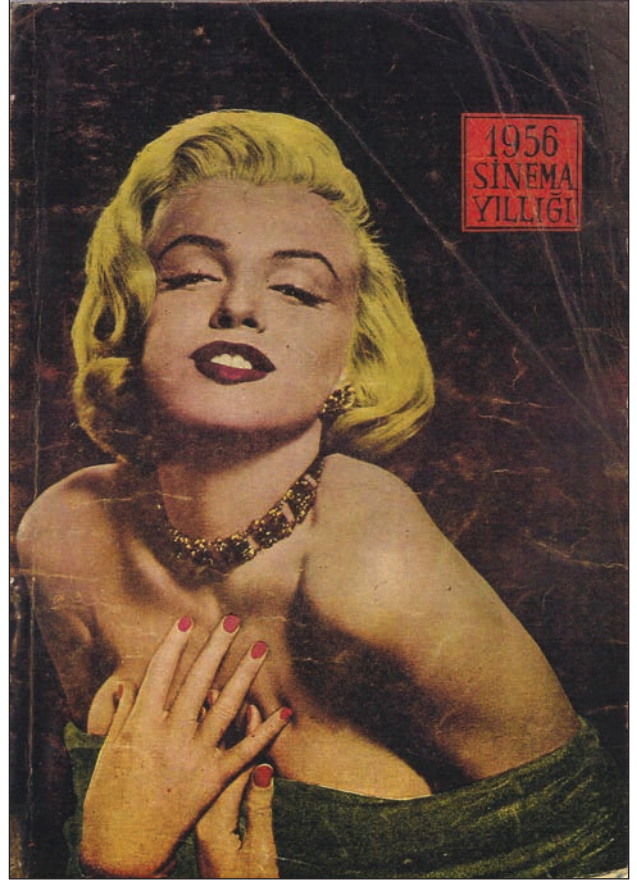
kadar uzanan” çeşitli çalışmalar, yurdumuzda eş zamanlı olarak ilk kez bu dönemde ortaya çıkmıştır. Söz konusu dönemde Ankara kenti, anılan çalışmaların önemli kısmının gerçekleştirildiği etkin bir kültürel merkez olarak dikkat çekiyordu.⁷ Başkentteki bu öncü oluşumların mimarı olan Nijat Özön’ün Halit Refiğ ile birlikte hayat verdiği *Sinema* dergisi, ülkemizde, sinemanın ilk kez bir sanat olarak ele alınıp işlendiği önemli bir yayındı. Ancak bu özelliğine karşın, çeşitli yayın güçlükleri nedeniyle 15 Ekim 1956’da çıkan 8. sayısı ile yayın yaşamını tamamlamak zorunda kaldı.

Ankara’da yayımlanmış sinema dergilerinin olası kronolojik sıralamasında, Nijat Özön’ün *Sinema*’sının hemen ardında yer alan yayın, İlhan Çevik’in *Yıldızlar Arasında* adlı aylık sinema dergisidir (Evren, 1993, s. 54). Sinema konusunu alışılmış magazin kalıplarıyla ele alan *Yıldızlar Arasında*’nın ilk sayısını 1956 Kasımı’nda çıkaran İlhan Çevik, başkentte aynı yıl Refia Başar’la birlikte, *1956 Sinema Yıllığı*’nı yayımlamıştır (Şekil 2). Yıldız Matbaası’nda bastırılan ve 200 kuruş fiyat konulan yıllıkta yer alan sinema yazılarından bazıları şunlardır:

Refia Başar, *Yıldızların Güzellik Tavsiyeleri*; Sezai Solelli, *Bizim Yıldızlar Ne Kazanırlar*; Nimet Üyken, *İşte Cinecitta!*; Melih Başar, *Boris Karlof Bana Dedi Ki!*; Melih Başar, *Basın-Yayın Turizm Umum Müdürlüğü Film Servisi’nin 1955 Yılı Faaliyeti*; İlhan Çevik, *İngiliz Filmciliğine Gelince*; Muzaffer Gökmen, *Sinema ve Tiyatro*; *Yıldızlar Güzellik Ügruna Nelere katlanırlar, 1955 Yılı ve Sinema Dünyası, Yarının Yıldızı Kim Novak.*

Oyun Dünyası ve Temaşa Dergileri

Ülkede, sinema sanatının anlaşılmasını ve onun bu yönde içerdiği birtakım zengin değerlerin tanıtılmasını benimsemiş bir başka Ankara dergisi olan *Oyun Dünyası*,⁸ okuyucularıyla ilk kez 1957 yılı Mart’ında tanışır (Şekil 3). Künyesinde, bir tiyatro ve sinema sanatı dergisi olduğu belirtilen *Oyun Dünyası*’nda ağırlık tiyatroya kaydırılmış olsa da, sinemaseverler onun sayfalarında; örneğin Jean Renoir’nun sinema sanatına ilişkin görüşlerini ya da “Fransız filmciliğinin dahi rejisörü Clouzot”nun filmlerinde gerilimle sanatın nasıl ustaca buluşturulduğunu okuyabiliyorlardı. Beyaz perdede olup bitenler konusunda izleyicide belli bir bilinç oluşturulmasına bir katkı olarak telif ve çeviri çeşitli sinema yazıları yayınlamayı sürdüren *Oyun Dünyası* dergisi, yerli ve yabancı yapım bazı filmler hakkında uzman kişilerin kalemlerinden çıkmış birtakım film eleştirilerine de yer vermektedir.

Şekil 2. 1956 Sinema Yıllığı dergisi.

Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

O yıllarda kendi alanında bir boşluğu doldurmaya çalışan *Oyun Dünyası* dergisi, amaçladıklarına açık okurlar tarafından ilgiyle izlenen bir yayın olmuştur. Dergideki “Sinema Tiyatro Kulübü” sayfasında, kimi okurlardan gelen istekler doğrultusunda zaman zaman Hollywood yıldızlarının adreslerine yer verilmiş olması, onun popüler sinema kültürüne de uzak durmamaya çalıştığının bir göstergesi olsa gerek.

Künyesinde, “Aylık Tiyatro ve Sinema Dergisi” olarak tanımlanan *Temaşa*, 1930’lu yıllardan beri Ankara’da ilan, reklam, emlak ve özel yemek organizasyonu işleriyle uğraşmakta olan İsmail Hakkı İşmen’in kentteki seyirlik etkinlikleri tanıtmak amacıyla çıkardığı bir dergiydi. Ancak elimizde bulunan 17 Temmuz 1957 tarihli 4. sayısından anlaşıldığına göre, sayfalarında sinema haberlerinden çok, çeşitli firmalara ait reklamlar yer alıyordu.

Şekil 3. Oyun Dünyası dergisinin Haziran 1957 tarihli 4. Sayısı.
Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

Çamurlu Yollarda Dergi Paketlerini Sırtlamak

1958 yılı Şubat ayında, Ankara'da kurulan Sinema-Tiyatro Derneği, tutkulu bir idealizmle yola koyulan bir grup sinema ve tiyatrosever Ankaralı gencin çabalarıyla ortaya çıkmıştı. Söz konusu derneğin tüzüğündeki ilk maddede; ülkede sinema ve tiyatro kültürüyle amatör sinemacılık ve tiyatroculuğun yaygınlaştırılması için çalışılacağı; çıkarılacak bir dergiyle de bütün bu çalışmaların destekleneceği belirtiliyordu.

Sinema-Tiyatro Derneği'nin öngördüğü yayın, derneğin ve tüm sinema-tiyatroseverlerin dili olacak bir dergiydi. "Orada; bütün amatörler birleşecek, konuşup tartışacaklar; bildiklerini, gördüklerini yazacaklardı." fakat daha işin başında "başvurdukları yerlerden red cevapları doluverdi posta kutularına." Sonra tasarılarını erteleyip uzun zaman beklediler. Bu süre içinde sinema ve tiyatroseverlere başka yollarla yararlı olmaya çalıştılar (S.T.D., 1959, s. 3).

Şekil 4. Sinema-Tiyatro dergisi 1959 yılında yayımlanan ilk sayısı.
Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

Başkentin bu idealist ve kararlı gençlerinin tasarladıkları derginin yayımlanması, derneğin kuruluşundan ancak bir yıl sonra, 15 Mart 1959'da gerçekleşebildi. "Sinema ve tiyatro konusunda düşünmeye ihtiyacı olan" okurların ilgisine sunulan *Sinema-Tiyatro* adlı bu dergi (Şekil 4) "maaşlarının yarısını borç taksitlerine" bağlamış birtakım genç insanların, güzel havalarda matbaaların karanlığına kapanmak, sırtlarında dergi paketleriyle çamurlu yollardan aşmak ve bazı "vurdum duymaz" kişilerin önlerinde eğilmek pahasına sürdürdükleri zorlu bir çabanın ürünüydü.

Ancak bu zorlu çabanın kahramanlarının *Sinema-Tiyatro*'yu yayımlamaya ilk başladıklarında yeşeren umutları, "yaratma sevincinin hızıyla çıkıveren" ilk üç dört sayının sonrasında gittikçe tükenecek ve *Sinema-Tiyatro* dergisi; çeşitli umursamazlıklar, türlü aksaklıklar, ekonomik güçlükler ve en önemlisi okurunu bulamaması nedeniyle,

daha bir yılını doldurmadan 1 Ocak 1960 tarihli dokuzuncu sayısıyla yayınına son verecektir.

Türk Sineması Özel Sayısı dışında, sayfalarını daha çok tiyatro yazılarına ayırmış olan *Sinema-Tiyatro* dergisinde sinemaya ilişkin olarak Türk ve dünya sinemasını çeşitli yönleriyle ele alan inceleme yazılarına, tanınmış film yönetmenleriyle yapılmış söyleşilere, gösterimdeki bazı önemli yerli ve yabancı filmlerin eleştirilerine, sinema tarihine geçmiş ünlü filmlerle oyuncuların tanıtımlarına, dünyadan ve Türkiye'den önemli sinema olaylarıyla ilgili haberlere yer verildiği görülmektedir. Söz konusu dergi, bu sayıca az fakat nitelik yönüyle üstün yazılar yoluyla okurlarını, sinema konusunda sadece bilgilendirmekle kalmamış; onları, bu alanda birtakım yaratıcı çalışmalar ortaya koymaya da yönlendirmiştir. Bu amaçla derginin ilk sayılarında, "tek perdelik tiyatro oyunu" ve "film öyküsü" (1959, 2, ss. 3-6.) yarışmaları açılmıştır. Ancak açılan yarışmanın sinemayla ilgilenen okurlar üzerinde, yeterince özendirici bir etki yapmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü yarışmaya yalnızca beş film öyküsü katılmış ve hiçbiri seçici kurul tarafından derece almaya değer bulunmamıştır.⁹

Geride bıraktığı belki kısa fakat yenilikler içeren verimli yayın sürecinde, okurlarını tiyatroyla birlikte yedinci sanatın değeri ve kendine özgü zenginlikleri konusunda da aydınlatmaya çalışan *Sinema-Tiyatro* dergisinin, ülkemizde sinema bilgisinin gelişip yerleşmesinde öncülük etmiş yayınlardan biri olduğunu söylemek, önemini abartmak olmayacaktır.

Sinemadan Söz Eden Diğer Ankara Dergileri

Başkentte değişik özellikteki birtakım sinema dergilerinin birbiri ardına görünüp kaybolduğu, yirmilerden ellilerin sonuna akıp giden bu uzun süreç içinde Ankara'da çıkmış diğer bazı süreli yayınlarda da sinemadan söz edilmektedir.

Söz konusu döneme ait Ankara gazete ve dergileri arasında, sayfalarında "sinema" konusuna yer verdiği görülebilen en eski yayın, Hıfzı Oğuz Bekata tarafından 28 Kasım 1928'de tek sayı yayımlanabilmiş *Mehtap* dergisidir.

Derginin "Sinemalar Alemi" (1928, s.8) başlıklı sayfasındaki yazıda, sinemanın artık yalnızca bir "medeni eğlence" olmakla kalmayıp insanların "medeni cereyanları" buldukları yerden izlemelerini sağlayan bir "medeniyet vasıtası" haline geldiği vurgulanmakta ve bu nedenle dergide sinemaya sürekli bir sayfa ayrılacağı belirtilmektedir.

Mehtap dergisinin sinemanın çağdaş dünyadaki etkin rolüne dikkat çeken bu görüşleri, ülkenin kapılarının yep-

yeni dünyalara açıldığı genç Cumhuriyetimiz'de, sinemadan beklenenlere ışık tutar niteliktedir.

Kurtuluş Savaşı yıllarından başlayarak sütunlarında, Ankara'daki sinema gösterilerinin duyurularına sürekli yer veren *Hakimiyet-i Milliye* gazetesi, bu özelliğiyle sinemanın Ankara'daki öyküsünü aydınlatan eşsiz bir kaynaktır. Söz konusu gazete, giderek başkentten toplumsal yaşamında merkeze yakın bir yere yaklaşan sinemaya, yirmili yılların sonlarından başlayarak düzenli periyotlarla yayımladığı özel bir sayfa ayıracaktır. Burhan Asaf'ın (Belge) 1929 yılında Ankara'da gösterilen filmleri konu alan tanıtımları, "B. A." imzasıyla bu sütunlarda yayımlanır. Gazetenin *Ulus* adını aldığı 1934 yılı sonrasında da sürdüğü izlenen sinema sayfasında, Hollywood ve Avrupa sinemalarına ait bazı film ve magazin haberlerinin dışında, ünlü yıldızların yaşamlarını konu alan yazılara da yer verilmiştir. Zaman zaman "Ankara'da İlk Sesli Film Gösterisi" (B.A., 1930, 3 Nisan) gibi başkentteki önemli bazı sinema olaylarının da ele alındığı sinema sayfasının yayınına, aralıklarla da olsa uzun süre devam edilmiştir.

Türk Tayyare Cemiyeti Umumi Merkezi'nin yayın organı *Havacılık ve Spor* dergisi de, sinemaya ve özellikle sinema yıldızlarına ilgi gösteren Ankara dergilerindedir.

Derginin otuzlu yılların başlarında Fikret Adil tarafından hazırlanan sinema sayfalarında, günün sevilen yıldızlarının yaşantı ve alışkanlıkları, çoğu kez "havacılık" ve "spor"la ilişkilendirilerek aktarılmaktadır. Örneğin 51. sayının "Sinema ve Spor" başlıklı sayfasında, dönemin tanınmış sinema yıldızlarından Marie Bell'i konu alan Fikret Adil (1931, s. 843), ülkemizdeki konukluğu sırasında bıraktığı anılar henüz tazeliğini koruyan bu ünlü yıldızın, "tayyare" tutkusundan uzun uzun söz eder.

Sayfalarında arada bir Marie Bell kadar ünlü başka yıldızlara da yer veren *Havacılık ve Spor* dergisinin bazı sayılarında, sinema artistleriyle ilgili resimli bulmacalar yayımlanırken zaman zaman da okurların oylarıyla günün en beğenilen yıldızları seçilmektedir. Derginin 1931 yılı Haziran'ında düzenlediği bir ankette, en beğenilen yıldız unvanını, dönemin bağımsız genç kız tipinin sinema perdesindeki temsilcisi kabul edilen Clara Bow kazanır.

Pertev Naili Boratav tarafından 1941-1944 yılları arasında Ankara'da yayımlanan *Yurt ve Dünya* dergisi, ele aldığı pek çok toplumsal konunun yanında, ülkemizde sinema alanında gözlediği birtakım olumsuzlukları da tartışmaya açarak konuyu farklı, eleştirel bir bakış getirmiştir.

Dergiye göre, yeterince tanıtılmayıp gelişmiş güzel adlarla gösterime giren çok değerli bazı filmler gözden kaçmakta, “aslında güzel olan” kimi yabancı filmler, stüdyolarda bütünüyle değiştirilip içlerine türküler, çiftetelliler katılarak tanınmaz duruma getirilmektedir. Film işletmecileri ise, her sezon başında açıkladıkları yeni listelerini, bir yaşındaki filmler diye, birkaç mevsim öncesinin filmleriyle doldurmaktadırlar (Sinema Mevsimine Girerken, 1942, s.220).

Yurt ve Dünya dergisi, “eğlence tacirleri” olarak nitelendirdiği ülkedeki “film sanayii ve ticaretini elinde tutan” bazı kişileri, kültürel ve sanatsal bir hedef amaçlamayan, çıkarıcı ve sorumluluktan uzak bulunduğu tutumları nedeniyle eleştirmeyi ısrarla sürdürür (Sinema Mevsimine Girerken, 1942, s.220).

Altmışlı Yılların Ankara Sinema Dergileri

Ankara'daki sinema dergisi yayıncılığı, sürerlik kazanmayacak birtakım yeni girişimlerle altmışlı yıllarda da devam etmiştir. Bu dönemin başkent sinema dergileri arasında öncelik, Ankara Filmciler Derneği'nin yayınladığı *Film Dünyası*'ndadır. Künyesinde, sahibi ve yazı işleri müdürü olarak Refia Başar'ın adı geçen derginin ilk sayısı 1 Şubat 1962 tarihinde çıkarılmıştır. Bu ilk sayıda, derginin yayımlanmasındaki hedef şöyle belirtilir (1962, s.3): “Türk filmciliğinin haklı davalarını savunmak, filmcilerin ve sinemacıların sesini efkârı umumiyeye duyurmak”. Sonraki sayıda yer alan “Türk Filmciliğinde Kalkınma” (1962, s.3) başlıklı önyazıda, derginin savunacağı görüşlere daha bir açıklık getirilir:

Bir süredir eline kalem alan ve sinema konusunda sözü olduğunu iddia eden, büyük laf meraklısı bazı yazarlar, Türk filmciliğine karşı cephe alıp yayımlar ateşte bulunmayı adeta vazife edinmiş durumdadırlar. Oysaki Türk filmciliği son iki yıldır büyük bir gelişme göstermektedir. Artık Türk filmciliği yabancı festivallerde de temsil edilmektedir. Bu teknik ve mali imkansızlıklar içinde Türk filmciliğinin şüphesiz büyük bir ilerleme kaydettiği ileri sürülemez. Fakat insafsız tenkitlerde bulunmayı da biz şahsen doğru bulmuyoruz.

Türk filmciliği için yıkıcı değil, yapıcı tenkitlerin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Tenkitçilerimizi bu yolda yazılar yazmaya davet ediyoruz.

Türk filmciliğinin sorunlarını ele almak istemesine karşın, benimsediği amaçların oldukça dışında kalarak bir sinema magazini olmaktan öteye geçmeyen Film Dünyası'nın eldeki iki sayısında, işletmeciler tarafından hazır-

Şekil 5. Büyük Sinema program dergisi.

Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

lanmış film listeleriyle sinemaların program duyurularının geniş yer tuttuğu görülmektedir. Dergide ayrıca, sinemamızın tanınmış isimleriyle yapılmış bazı söyleşiler ve başkentte ünlü sinema yıldızlarının katılımlarıyla gerçekleştirilmiş özel gala gösterilerine ilişkin haberler yer almaktadır.

Ankara'da altmışlı yıllarda çıkarılmış sinemaya ilişkin diğer bir süreli yayın, İsmet Şirin'in sinema ve aktüalite gazetesi *Kulis*'tir. Burçak Evren'in verdiği bilgilere göre, ilk sayısı 21 Ekim 1963'te yayınlanan *Kulis*'in yazı işleri müdürlüğünü *Celal Hafıfbilek* yürütmekte ve gazete Anadolu Matbaası'nda basılmaktaydı (Evren, 1993, s. 65).

Gene aynı yıllarda Büyük Sinema ve Gölbaşı Sineması tarafından ayrı ayrı haftalık özel program dergileri çıkarılmıştı (Şekil 5). Ancak, klişe ve baskı işleri Resimli Posta Matbaası'nda yaptırılan bu dergilerin sayfalarında, gösterimdeki filmlere ilişkin bilgiden çok; çeşitli konularda fıkralar, karikatürler, bulmacalar ve bol bol reklam yer almaktaydı.

Dönemin Ankara sinema dergileri arasında, A. Salih Sencer'in *Resimli Sinema* adıyla çıkardığı haftalık bir dergiyle (Türkiye'de gazeteler-dergiler, 1964, s. 9) Mehmet Sayılğan'ın aylık *Sinema 65* isimli yayını da anılmaktadır (Evren, 1993, s. 67).

1970'lerde Ankara'nın Bir Sinema Derneği, Onun da Bir Dergisi Vardı

İyi, doğru, güzel bir şeyler üretmek isteyenlerin, olabildiğince katı sansürlerle savaştığı bir zamandır 70'ler. Sınırlamalar, diğer pek çok alanda olduğu gibi sinema konusunda da kendini hissettirir. Toplumun duygu ve düşünce eğitiminde etkili olmak yerine, duyguların sömürüsü temelinde biçimlenmiş bir sinemanın nicel bombardımanlarıyla her gün biraz daha gündelik, sıradan dünyalarının kabuğuna gömülen insanların; ruhsal ve düşünsel gelişimlerine katkı sağlayıp yaşam algılarını genişletecek türde nitelikli filmlere gereksinim duyulmaktadır. Tüm bu gidişe bir karşı duruş olarak örgütlü bir dayanışmaya ihtiyaç hissedilmektedir.

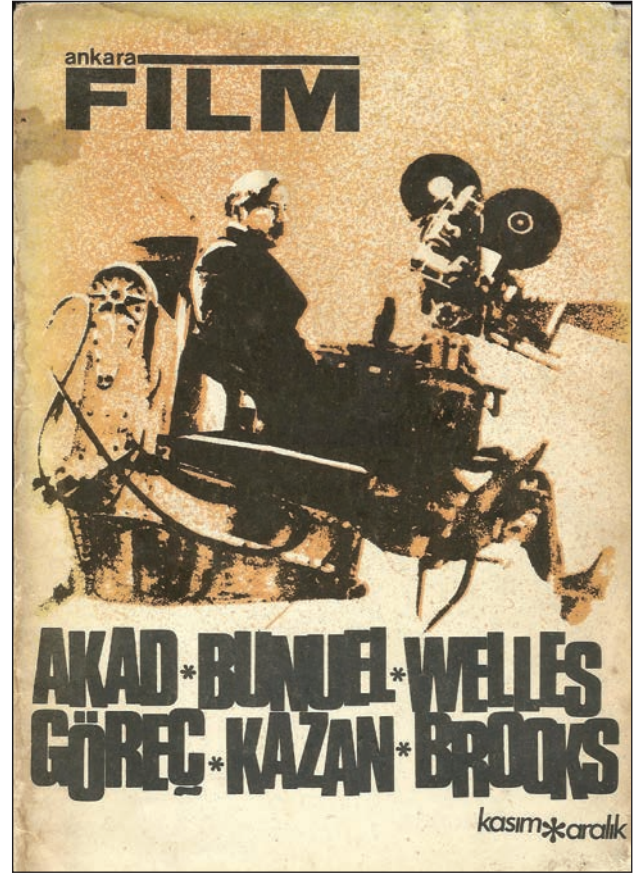
Bu gereksinimden yola çıkan bir grup Ankaralı aydın, "Sinema kültürünü yaymak, ülkenin sinema sorunlarının çözümü yönünde araştırmalar, yayın ve amatör çalışmalar yapmak" amacı etrafında birleşerek Ankara Sinema Derneği'ni kurarlar. Dernek, üyelerinin sinema kültürünü geliştirmek üzere beyazperdenin değerli, seçkin yapıtlarını, yayın, tartışmalar ve konferanslar yoluyla tanıtmayı hedefliyordu.

İlk adım olarak gösterim programları çerçevesinde, bir dergi yayınına girişen Ankara Sinema Derneği, zamanla çalışmalarının kapsamını genişleterek Ankara'da bir sinema kitaplığı kurmayı ve ardından sinema kitapları yayınına başlamayı planlamaktadır (Başlarken, 1971, s. 3-4).

Birlikte zamanın ötesinde bir işe giriştikleri kanısını taşıyan dernek yönetimi, Akad, Bunuel, Orson Welles, Ertem Göreç, Elia Kazan ve Richard Brooks sinemasından örneklerin yer aldığı ilk film gösterimlerinde izleyicilere, gösterim programındaki filmlerin tanıtımlarını içeren *Ankara Film* dergisini sunarlar (Şekil 6). 25 Kasım 1971 tarihini taşıyan derginin, Ankara Sinema Derneği adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Özkan Taner'dir.

Bir Renkli Magazin Dergisi: "Beyazperde"

Ankara'da, ülkedeki siyasi koşulların etkisiyle, uzun bir durgunluk yaşayan sinema dergisi yayıncılığı, seksenlerin sonunda, "aylık sinema, televizyon ve video dergisi"

Şekil 6. Ankara Film dergisi, 1971.

Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

Beyazperde'nin (Şekil 7) yayımlanmasıyla hareketlilik kazanır.

"Sinema'yla ilgili her konunun işlendiği, geniş tabanlı, popüler bir sinema dergisi" olmayı dileyen *Beyazperde*'nin içeriğinde, sinema dünyasından haberler, söyleşiler, karikatürler, film eleştirileri ve sinema tarihinden notlar yer almaktadır. İrfan Demirkol tarafından çıkarılan derginin, temel amacı, sayfalarında yeni isimlere, yeni yaklaşımlara yer vererek Türkiye'de sinemayla ilgili her konunun tartışılmasını sağlamaktır.

Ancak hiç reklam alamayışı yüzünden, 7. sayıda yayını durduran *Beyazperde*, daha sonra derginin isim hakkını karşılıksız devralan, yeni bir ekip tarafından yaşatılmaya çalışılmışsa da, ancak bir sayı daha dayanabilmiş ve yayın yaşamının ilk evresini 8. sayıyla noktalamıştır.

Yayın sürecinde, ağırlığı popülerliğe veren *Beyazperde* dergisi, bunun yanında birtakım kalıcı, güzel çalışmalara da

Şekil 7. Beyazperde dergisinin 1989 yılı 2. sayısı.
Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

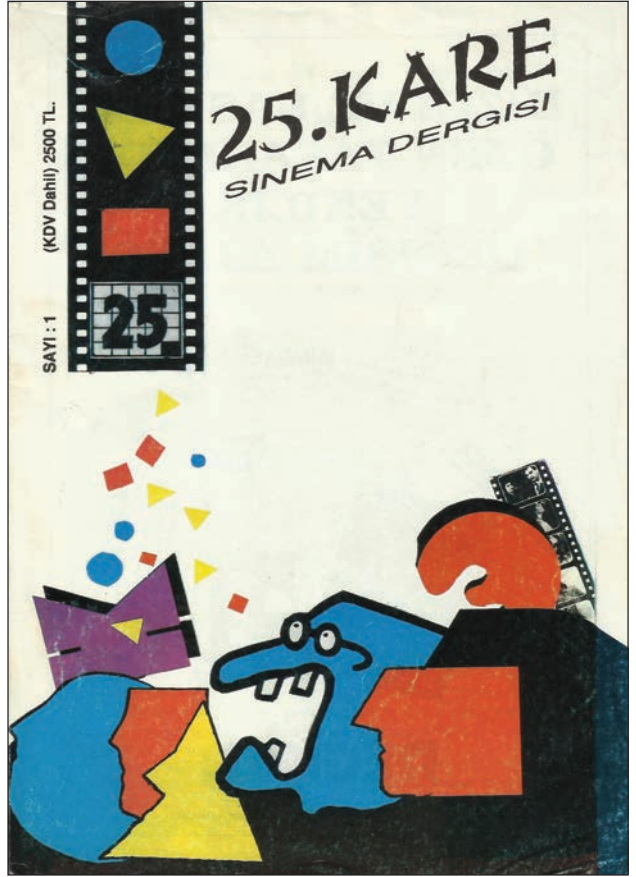
imzasını atmıştır. Bu bağlamda; 75. Yılında Türk Sineması, Türk Sineması'nda 80'li Yıllar, 12 Eylül Filmleri, Latin Amerika TV Dizileri, Ankara ve İstanbul Film Festivaleri, Yılmaz Güney, Halit Refiğ, Metin Erksan, Ertem Eğilmez dosyalarını kapsayan özel ekleri anılmaya değerdir.

Beyazperde, yedi yıllık bir aradan sonra 1996'da ilk sahibi İrfan Demirkol'un elinde yeniden hayat bulduğunda, artık renklerini kaybetmiş, siyah-beyaz bir program dergisine dönüşmüştür. Ankara'daki Büyülü Fener, Kızılırmak ve Kavaklıdere sinemalarının programlarındaki filmleri tanıtmakta olan Beyazperde dergisi, bir süre daha yayında kalmayı sürdürür.

25. Kareden Mesajlar

Sinema'da Yeni Bir Dergi :

25. Kare Sinema Dergisi, yayına başladı.

Şekil 8. 25. Kare Sinema Dergisi'nin ilk sayısı.
Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

Ankara'da değişik üniversitelerden bir grup "sinema tutkunu" gencin gönüllü çabalarıyla yayına başlayan dergi, ilk sayısında içerdiği konular, konulara yaklaşım biçimi ve değişik grafik düzenlemesi ile dikkat çekti....

25. Kare Sinema Dergisi üretimine katkı bekliyor, Biz de kendilerine hoş geldin diyoruz" (25. Kareden Mesajlar, 1990, s. 3).

Beyazperde dergisinde yayınlanan yukarıdaki haber, sinema yazarlarının "aradan yıllar geçmesine rağmen, halen Türkiye'nin en iyi sinema dergisi olarak" gösterdikleri 25. Kare Sinema Dergisi'nin (Şekil 8) 1990 baharında yayımlanmaya başladığı muştusunu vermektedir (Erkılıç, 2005, s.20). Ancak dergiyi beğenenler, 2. sayısını okuyabilmek için 1991 yılına kadar beklediler. Oldukça düzensiz çıkan bir dergiydi 25. Kare gene de onca düzensizliğin içinde kendini on yıl boyunca yaşatabildi. Geride 31 sayılık

değerli bir arşiv bırakarak ortadan kaybolan dergi, Gökhan Erklıç'a (2005, s.20) göre, "belirli alan, tür ve temalara gösterdiği ilgi nedeniyle kendi kendini sınırlamıştı."

Genellikle akademisyenlerce sevilip desteklenen derginin "dünya gündemini yakalamak ve sorunlara çözüm bulmaktan uzak" kalışı, en büyük sorunu ve sonu olacaktı.

Sonuç Yerine

Ankara'da yayımlanmış sinema dergileri tarihinin son durağında, bizleri *Sekans* dergisi beklemektedir.

Derdi sinema olan bir sinema dergisine duyulan gereksinimi karşılamak amacıyla çıkarılmakta olan *Sekans* (Şekil 9), önceki yayınlarda görülmemiş bir konu zenginliğine sahiptir. Dergide; Gündem, Vizyon-Eleştiri, Kuram-Yorum, Sinestatistik, Sinema Kitaplığı, Sinema Arkeolojisi, Sinemanın Müziği, Tekno-Sinema, Filmografi, Söyleşiler, Festivaller gibi çok sayıda bölüm başlığının bulunması, içeriğinde ne denli geniş bir alanın tarandığını göstermektedir.

Sekans dergisi, yayın yönetmeni Gökhan Erklıç'ın (2005, ss. 20-21) anlatımıyla, "Araştırmacı ve düzeyli olması açısından akademik, gündemle ve görsel tüketicilerle ilişkileri bağlamında popüler ve kapsadığı alana sevgiyle yaklaştığı için sinematografik bir dergi olarak" tanımlanabilir. Sahip olduğu bu çok katmanlı yapıyla, *Sekans*'ın sinema dergiciliğini ileri bir noktaya taşıdığını söyleyebiliriz.

Çağın gelişmiş teknolojileriyle ulaşılan engin bilgiler toplamına, uzak geçmişten gelen deneyimlerin eklenmesiyle yakalanmış olan bu başarıda, Ankara'daki sinema dergisi yayıncılığının, seksen altı yıllık tarihinde varolmuş nice ideal ve umudun gerçekleştiğini görebiliriz.

Notlar

- 1 İsmail Hakkı Tevfik'in (Okday) (1935) kitabında; on günde bir yayımlanacak "Yıldızlar" adlı bir sinema dergisi için, 07.02.1930 tarihinde ruhsat verildiği belirtilmektedir. Ancak, söz konusu kitabın ele aldığı yıllar içinde yayına geçmediği öğrenilen derginin, daha sonra yayımlanıp yayımlanmadığı konusunda bir bilgi ulaşılamamıştır.
- 2 1932 yılında Ankara'da, İş Bankası ortaklığıyla kurulan Sinema İş Limited Şirketi, o tarihlerde başkentte Yeni Sinema ile Kulüp Sineması'nı işletmekteydi.
- 3 Hakimiyet-i Milliye Matbaası, 1935 yılından itibaren Ulus Basımevi adını almıştır.
- 4 Derginin imtiyaz sahibi M. Recai, basıldığı yer Ulus Basımevi'dir.

Şekil 9. Sekans dergisinin 2005 (Şubat-Mart) yılında yayımlanan ilk sayısı.

Kaynak: Gülseren Mungan Yavuztürk Arşivi.

- 5 Ankara Magazin'in Sahibi ve Umum Neşriyat Müdürü: M. U. Erbay, Yazı İşleri Müdürü: S. Behzat'tır.
- 6 1., 2. ve 3. sayılar.
- 7 Nijat Özön "Adnan Ufuk" imzasıyla, 30.09.1956 tarihinden başlayarak Ulus gazetesinde, film eleştirileri yazmaya başlamış, ülkemizde alanındaki "ilk ciddi dergi" olan *Sinema*, 15 mart 1956'da Ankara'da yayımlanmıştır. Nijat Özön'ün Ekim 1956 tarihini taşıyan telif eseri, "Sinema Sanatı"nın yayın yeri de Ankara'dır.
- 8 Aylık sinema ve tiyatro sanatı dergisi *Oyun Dünyası*'nın sahibi olarak Fikret Büyükağaoğlu'nun adı geçmektedir. Dergide yazı işlerinin idaresini ve mesul müdürlüğünü Ziya Demirel, umumi neşriyat müdürlüğünü ise Melih Vassaf üstlenmişlerdir.
- 9 Film Hikayesi Yarışması'nın seçici kurulu; Mustafa Gökmen, O. Bülent Nayman, Babür Nutku, Mahmut Tali Öngören, Süleyman Tamer, Özkan Taner ve Şahin Tekgündüz'den oluşmaktaydı.

Kaynakça

- (1962). *Film Dünyası*, 1, 3.
 25. kareden mesajlar. (1990). *Beyazperde*, 6, 3.
 Ankara'nın kazandığı yeni ve güzel bir sanat eseri: Büyük Sinema. (1949). *Sinema Alemi*, 4, 3.
 [Ankara Yeni Sinema ve Kulüp Sineması'nda gösterilen filmlerle ilgili tanıtım]. (1935). *Ankara Sinemaları*, 230, 3.
 B.A. (1930, 3 Nisan). [Ankara'da ilk sesli film gösterisi]. *Hakimiyet-i Milliye*, s.6.

- Başlarken. (1971). *Ankara Film*, 1, 3-4.
- [Bulmaca]. (1943). *Perde Sahne-Yeni Seri*, 6, 2.
- Çıkarken. (1944). *Sinema Alemi*, 1, 3.
- Çıkarken. (1956). *Sinema Alemi*, 1, 1.
- En son sinema haberleri. (1944). *Sinema Alemi*, 1, 20.
- Erkılıç, G. (2005). Ankara'nın sinema dergileri. *Ankara'da Kültür ve Sanat*, 2, 20-21.
- Evren, B. (1993). *Başlangıcından günümüze Türkçe sinema dergileri*. İstanbul: Korsan Yayın.
- Fikret Adil. (1931). Sinema ve spor. *Havacılık ve Spor*, 51, 843.
- Göker, İ. N. (1939). Maksadımız. *Güzel Ankara*, 1, 3.
- Hadiseler ve düşünceler. (1943). *Yurt ve Dünya*. 36, 467.
- İlhan, A. (1951). Sinemanın ehemmiyeti. *Pazar Postası*, 40, 7.
- İskit, S. R. (1939). *Türkiye'de matbuat rejimleri*. İstanbul: Matbuat Umum Müdürlüğü Neşriyatı.
- Moda. (1940). *Ankara Magazin*, 2, 24.
- Özön, N. (1962). *Türk sinema tarihi*. İstanbul: Artist Yayınları.
- Özön, N. (1968). *1895-1966 Türk Sineması Kronolojisi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özön, N. (1986). *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi* içinde, (Cilt: 15, s. 9084). İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Sinema alemi. (1935). *Sinema Alemi*, 1, 1.
- Sinema-İş Limitet Şirketi. (1932, 4 Şubat). [Temasa Dergisi ile ilgili toplantı tutanağı]. Müdürler Encümeni Karar Defteri, s.3.
- Sinema-İş Limitet Şirketi. (1932, 29 Mayıs). [Temasa Dergisi ile ilgili toplantı tutanağı]. Müdürler Encümeni Karar Defteri, ss.11-12.
- Sinema mevsimine girerken. (1942). *Yurt ve Dünya*, 19, 220.
- Sinemalar alemi. (1928). *Mehtap*, 1, 8.
- S.T.D. (1959). [Künye]. *Sinema-Tiyatro*, 1, 3.
- [Tek perdelik tiyatro oyunu ve film öyküsü yarışmaları]. (1959). *Sinema-Tiyatro*, 2, 3-6.
- Tevfik, İ. H. (1935). *Ankara Vilayeti gazete ve mecmuaları (01.09.1935'e kadar çıkanlar)*. Filibe: Tefeyyüz Matbaası.
- Türk filmciliğinde kalkınma. (1962). *Film Dünyası*, 2, 3.
- Türkiye'de gazeteler-dergiler ve basımevleri*. (1964). Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Arşiv Müdürlüğü.